

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання

Кафедра практичної психології

ОСОБИСТІСНИЙ ПРОФІЛЬ СТУДЕНТА-ПСИХОЛОГА

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»

Вікторії ХИТРОЇ

4 курсу заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Психологія»

Науковий керівник

кандидат психологічних наук

Петро КОЗИРА

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент

Ольга УГРИН

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«10» квітня 2022 р., протокол № 10

Завідувач кафедри практичної психології

кандидат психологічних наук

_____ **Галина ОДИНЦОВА**

Львів

2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА	6
1.1. Психологічна характеристика особливостей студентського віку.....	6
1.2. Типологія особистості сучасного студента.....	10
1.3. Особистісні та професійні якості студента-психолога.....	17
Висновки до Розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ПСИХОЛОГА	24
2.1. Складання програми емпіричного дослідження.....	24
2.2. Обґрунтування вибору методик та інтерпретація результатів дослідження.....	24
2.2.1. Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи.....	24
2.2.2. Особистісний опитувальник А. Т. Джерсайльда.....	29
2.2.3. Методика діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості С. С. Бубнова.....	33
Висновки до Розділу 2.....	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41

ВСТУП

Актуальність дослідження. Безперечно кожен віковий період відображається на особливостях становлення людини, що пов'язано із специфікою становлення, розвитку та функціонування кожної із підструктур особистості. Щодо студентського віку, то він здебільшого надає на час навчання у вищому навчальному закладі. Цей період є переважно завершальним етапом навчання і одним із основних етапів соціалізації та професійної підготовки особистості.

У період психічного розвитку у студентському віці особистість засвоює нову соціальну роль, набуває навичок функціонування у «дорослому» житті, активною формує систему своїх цінностей та по-справжньому еволюціонує як доросла особистість і відповідно перебудову свої психічні процеси і властивості та змінює свій стиль життя. Цей період пов'язаний із інтенсивною формуванням як навчально-професійної діяльності і відповідно розвитком зрілої особистості.

Ще Б.В. Ананьєв зазначав, що студентський вік є сприятливим для розвитку основних соціальних можливостей людини. Завдяки здобуттю фаху під час навчання у ВУЗі особистість формує та розвиває певні особистісні якості, визначає загальну спрямованість та окреслює свою особистісну позицію [3].

Активне засвоєння професійної ролі та навчання у ВУЗі сприяють розвитку соціальних звуків студента, відкриття власного «Я», усвідомлення своєї індивідуальності та формування Я-концепції.

Період навчання у виші, зокрема на спеціальності «Психологія», сприяє розвитку та формуванню окремих підструктур особистості, що є ключовими у розвитку професіонала та гармонійної особистості загалом.

Вцілому особистість студента, її індивідуальні та психологічні особливості (мотивація, навчальні установки, цінності та особистісні смисли) визначають самооефективність особистості в майбутньому та успішне

виконанн нею, як завдань у рамках своєї професійної діяльності, так і успішне «конструювання» власного життя.

Мета дослідження є характеристика та виявлення типових рис та особливостей студента - психолога.

Об'єкт дослідження: особистісні характеристики студента.

Предмет дослідження особистісні якості студента- психолога.

Відповідно до поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

1. Провести теоретичний аналіз наукової літератури, зарубіжних та вітчизняних досліджень ,з вивчення психологічних особливостей студентів в період навчання у виші визначити особливості розвитку та формування особистості в період студентства.
2. З'ясувати характерні особливості розвитку когнітивної, емоційної та мотиваційної сфери студента психолога в період навчання у ВУЗі.
3. Виділити і проаналізувати особливості впливу індивідуальних та соціально-психолгічих чинників на становлення особистості в студентський період.
4. Здійснити емпіричне дослідження особистіних характеристик студента- психолога.

Методи та методики дослідження. Під час проведення емпіричного дослідження використовувався опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи, особистісний опитувальник А. Т. Джерсайлда, методика діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості С. С. Бубнова.

Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні та поглиблені знань щодо основних психологічних чинників та особливостей розвитку студента- психолога.

Практичне значення дослідження визначається тим, що результати проведеного дослідження можуть бути використанні для розуміння закономірностей та особливостей особистісних характеристик студентів, що здобувають фах психолога.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел (40 позицій). Робота розміщена на 43 сторінках комп'ютерного набору.

РОЗДІЛ 1. СУТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ПСИХОЛОГА

1.1. Психологічна характеристика особливостей студентського віку

Студентський вік, який припадає на період 17-23 р. охоплює юнацький вік і частину дорослого життя у розвитку і становленні особистості.

Студент (від. лат. – той, хто навчається, старанно працює, володіє знаннями) – це особистість, що перебуває на конкретній стадії розвитку і характеризується певними особливостями формування біологічних (рефлекси, інстинкти, фізичні дані) та психологічних (характер, воля, здібності) параметрів.

Студентський вік є періодом активного подальшого психічного розвитку індивіда, який супроводжується переструктуруванням психічних функцій, а також психічних підструктур у зв'язку із входженням у нові рівні соціальних зв'язків. Це один із найбільш сприятливих вікових етапів для психологічного та соціального розвитку, оскільки він сприяє високому рівню розвитку пізнавальних процесів та різноманітних соціальних навичок.

Також у цей віковий період активно формуються морально-ціннісні та естетичні почуття, відбувається засвоєння ролі дорослого через виконання громадянських, професійних, сімейних та економічних функцій.

Остаточно закріплюються схильності та інтреси, визначається життєві цілі та пріоритети, а також відбувається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних можливостей, розвиток творчості та збагачення емоційно-почуттєвого світу, зростає навіть зовнішня привабливість .

Відповідно у цьому віці домінують дещо ейфорійні та ілюзорні уявлення про невичерпність та безмежність такого стану та його можливостей, що може призводити до нераціонального, безсенсового розтрачання фізичних та духовних сил молодими людьми.

Студентський вік також характеризується аксіологічною переорієнтацією: посилюється усвідомленість, розуміння сенсів та мотивів

поведінки, формуються такі особистісні риси, як відповідальність, цілеспрямованість, самостійність, почуття обов'язку та наполегливість. Проте слід зазначити, що звичайно ж у цей період також має місце і недостатня регуляція поведінки, що часто може спровокувати негативні та флуктуаційні поведінкові акти та протиправні вчинки.

Для студентського віку характерним є формування самооцінки, самоповаги та самоприйняття, стійкого уявлення про себе та навколишній світ, власне оточення. Варто зазначити, що особи студентського віку чутливі до оцінки власного «Я», часто болісно реагують на критику, осудження (особливо це стосується першокурсників).

В основному новоутворення студентського віку торкаються пізнавальної, емоційної, мотиваційної та вольової сфер. В Слободчиков вважає, що студентство є завершальною стадією персоналізації і періодом остаточного набуття ідентичності. Серед основних новоутворень цього періоду виокремлює глибоку рефлексію, усвідомлення власної індивідуальності, формування конкретних життєвих планів, готовність до самовизначення у професії, установка на побудову власного життя, входження у різні сфери життя і діяльності, розвиток самосвідомості, формування світогляду [22].

Щодо розвитку самосвідомості то першочергово спрямовується на розуміння власного внутрішнього світу студентом та формування цілісного уявлення про себе. Побудова власної психологічної реальності студентом впливає на поведінку, мотиваційно-потребнісну сферу та систему домінуючих переживань.

Також важливо згадати про розвиток рефлексії прояву самоаналізу та самопізнання, що допомагає усвідомлювати власні переживання, відчуття, інтереси, погляди, знання та уміння.

У період студентства активно формується досвід, що дозволяє і сприяє формуванню власної позиції і поглядів на явища оточуючого світу та оцінку події, що відбуваються.

I. Кон переконує, що цей віковий відтинок пов'язаний із усвідомленням проблем цінності та сенсу життя, планування та побудову життєвих перспектив. У студентському віці у більшості осіб з'являється чітка установка на свідому побудову власного життя і відповідно досягнення його сенсу.

Часто цей вік пов'язаний із схильністю до філософствування і пошуку відповідей на запитання «Яким мені бути?», «Для чого я живу?», «В чому полягає щастя?» тощо. саме через усвідомлення, сампізнання та формування ціннісної сфери особистості студента формується внутрішня позиція стосовно себе та інших людей і система морально-етичних цінностей.

Провідною діяльністю у цей період є навчання та професійна діяльність. Потреба у такій діяльності пов'язана із соціальними мотивами, що пов'язані із активним плануванням майбутнього та визначення життєвих пріоритетів. Важливим мотивом пізнавальної діяльності цього періоду є набуття професії і фаху.

Основними особливостями студентів у порівнянні з учнями є підвищена схильність до самоаналізу, потреба у узагальненні та систематизації знань по себе (розуміння своїх потреб та почуттів, усвідомлення дій та вчинків).

Для студентів також характерна активізація самоаналізу та самовиховання, що є важливою основою та формування зрілої особистості.

Важливою характеристикою мислення студента у порівнянні з школярем є особистісно емоційний характер, що супроводжується пристрастю до теоретичних та світоглядних проблем, а також розвитком інтелектуальних почуттів. Часто з'являється переживання з приводу власних навчальних можливостей, особистісних якостей та здібностей.

Студенти характеризуються формуванням абстрактно-логічного мислення, воно набуває систематичності та критичності. Але не слід забувати, що емоційний компонент у цьому присутній значним чином. Успішність чи неуспішність пізнавальної діяльності є джерелом переживань, стимулом для збільшення чи зменшення пізнавальної активності.

Особливістю студентського віку є гостра потреба у самостійному пізнанні та самоосвіті, що часто набуває стійкої особистісної спрямованості.

Студентський вік важливий тим, що в цей період прагнення до самостійного пізнання й самоосвіти може перетворитись в стійку особистісну характеристику.

Найскладнішим є період навчання на першому курсі, оскільки відбувається адаптація до умов навчання у виші, адже ці умови суттєво відрізняються від шкільних. Зазвичай на цьому етапі відбувається зміна стереотипів, перехід до автономності через зменшення впливу батьків та дистанціювання від викладачів у порівнянні із вчителями під час шкільного навчання.

Також чимало труднощів адаптації студента-першокурсника пов'язані із підходами та методами навчання у ВУЗі. Навчання у школі характеризується більшим контролем, мотивацією зі сторони педагогів, а от навчання у ВУЗі здебільшого передбачає акцент на мотивацію студента, самоосвіту власні спонукання. Внаслідок цього виникає багато ілюзій, які потім розвіюються і стають причиною неуспішності та стресових переживань у студентів.

Тому перш за все, варто стимулювати розвиток самостійності та готовності до інновацій у житті студента, а також набуття навичок у налагодженні побуту, оптимального режиму навчання і відпочинку, харчуванні, економічній грамотності.

Часто причинами неуспішності студентів та появи девіантних проявів є нездатність контролювати і правильно оцінювати свої дії та вчинки, неготовність до самостійного навчання, потреба в контролі та опіці, відсутність почуття обов'язку та відповідальності.

Для зменшення стресових переживань, емоційних переживань, особливо на перших етапах навчання варто чітко окреслити інтереси, перспективи та плани студентами, сприяти формуванню адекватної

самооцінки, свідомого регулюванню поведінки та успішного набуття життєвого досвіду.

1.2. Типологія особистості сучасного студента

Для студентського віку властива гостра потреба у вираженні індивідуальності, що відповідно є характеристикою неповторності особистості.

Сукупність відмінностей у студентів базується на особливостях не тільки темпераменту та характеру, але й рівні розвитку здібностей, потреб, інтересів, а також сформованості самосвідомості і системи цінностей.

Також індивідуальні особливості студентів відображаються у виборі життєвого шляху, професії, що стає основою професійного самовизначення.

На думку І. Кона професійне самовизначення сягає у раннє дитинство, де дитина через гру апробує різноманітні професійні ролі, а вже у юнацький період ухвалює рішення щодо вибору професії, від якого залежить її професійне самовизначення.

В.А. Якуніна та Н.В. Нестерова вважають, що ефективно професійне становлення студента як майбутнього спеціаліста значним чином залежить від мотиваційно-ціннісно ставлення до професії.

Відповідно до цього ними виокремлено особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів та їхніх психологічних особливостей:

- перший курс – характеризується високими показниками професійних і навчальних мотивів, які здебільшого носять суспільний зміст, а не особистісний;
- другий–третій курс – визначаються зниженням інтенсивності мотиваційних тенденцій, пізнавальні та професійне мотиви не впоивають на навчальну діяльність;
- четвертий –пятий курс описується через усвідомлення та інтеграцію різних форм та мотивів навчання [21].

Щодо типологій студентів та їхніх критерій М.К. Тутушкін базується на успішності студентів за циклами предметів, а саме соціальні науки, загальні науки, спеціальні дисципліни та практика.

Відповідно для кожної типологічної групи складено психологічний портрет, що включає характеристики розвитку інтелекту, рис характеру спрямованості особистості, самооцінки та міжособистісних взаємин у студентській групі.

Виокремлено наступні типологічні групи студентів.

Студенти – універсали (8%). Вони характеризуються високим рівнем невербального інтелекту, хорошим загальним розвитком та високою швидкістю перебігу мисленневих процесів. Вони без проблем виконують навчальні завдання, мають високий рівень саморганізації і самоконтролю.

Студенти цього типу мають високі показники в навчанні, у них розвинена творча уява, проте вони часом тривожні та неспокійні. Причиною цього є сумніви щодо правильності обраного фаху. Часто студенти-універсали тяжіють до управлінської та наукової діяльності. Серед своїх одноліток мають високий статус

Студенти цього типу навчаються добре, у них розвинена творча уява, однак вони при цьому тривожні, неспокійні. Їх тривоги викликані їх сумнівами щодо того чи правильно вони обрали професію. Універсали зазвичай тяжіють до управлінської, науково-педагогічної діяльності. Серед одноліток вони мають високий статус, часто виконують роль формального або неформального лідера.

Студенти-теоретики (20%) характеризуються розвиненим вербальним інтелектом, у них високий рівень логічного мислення і трішки нижчий – конструктивного. Їм легко дається засвоєння теоретичних дисциплін та труднощі із прикладними. Представники цього типу – практичні, добросовісні особи, впевнені у собі.

Проте у них часто трапляються внутріособистісні конфлікти, оскільки вони не завжди впевнені у правильності вибору професії.

Часто у них спостерігається невдоволення навчанням у ВУЗі, вивченням спеціальних дисциплін, зазвичай їхнє зацікавлення викликають теоретичні та гуманітарні дисципліни.

«Теоретики» у колективі поводяться себе дещо відчужено, що пов'язано із низьким рівнем адаптивності та завищеною самооцінкою, а також дещо зневажливим ставленням до інших.

Студенти цього типу добре проявляють свої здібності у науково-педагогічній та науково-дослідній діяльності. Мають потребу у застосуванні під час навчання активних методів, що дає змогу їм проявити свій творчий потенціал.

Для студентів типу «спеціаліст» (22%) типовими рисами є реалістичність, практичність, сміливість та наполегливість. Вони проявляють зацікавлення теоретичними дисциплінами і мають високий рівень вимог до викладання спеціальних та практичних дисциплін. Часто вони проявляють лідерські здібності, сформовану професійну спрямованість та навчально-пізнавальну активність [5].

Вони з поміж інших студентів вирізняються конформізмом та завищеною самооцінкою. Часто схильно до зайняття конструкторською та технологічною діяльністю.

Студенти «практики» (40%) за профілем інтелекту схожі до спеціалістів, проте відрізняються самовпевненістю та середнім рівнем тривожності. Переважно висувають багато вимог до викладання спеціальних дисциплін, проте в цілому задоволені навчанням у ВУЗі. Зазвичай, великий інтерес викликає у них проходження професійної практики.

Вони мають високий соціометричний статус, а стосунки у студентській групі стабільно позитивні. Для практиків важливою є професійна спрямованість навчання, комунікабельність та суб'єктивні цінності займають другорядні позиції.

Для таких студентів характерний високий рівень емоційної та соціальної зрілості, впевненість у собі. Часто пов'язують своє майбутнє із управлінської та керівною діяльністю.

«Слабкі» студенти (10%) володіють такими якостями, як самоповага, незалежність, занурення в себе та власні бажання, емоційна стабільність, незначний рівень особистісної тривожності. до навчальної діяльності не висувають особливих вимог. Їх успішність на середньому рівні. Над майбутнім працевлаштуванням не задумуються, покладаючись на випадок. Міжособистісні зв'язки всередині групи, як правило, слабо виражені.

Беручи до уваги ставлення студентів до отриманої професії та особливості стосунків у студентських групах В.Т. Лісовський виокремлює наступні типи студентів:

Гармонійний тип. Такий студент обирає свою спеціальність усвідомлено, сумлінно навчається, бере активну участь у науковій роботі та студентському житті. Розкутий, вихований, чесний, порядний та товариський. Серед основних сфер інтересів: література, спорт, живопис. Користується авторитетом серед одногрупників, є хорошим та надійним товаришем, завжди із задоволенням готовий допомогти іншим.

Тип «Професіонал». Спеціальність обирає за власним покликанням, наполегливий у навчанні. Бере активну участь у студентських заходах, сумлінно виконує доручення. Користується повагою у колективі, головним для нього є навчання.

Тип «Академік». Характеризується свідомим вибором спеціальності, є відмінником, орієнтований на навчання в аспірантуру, тому багато часу присв'ячує науково-дослідній роботі. Не надто зацікавлений в участі у студентських заходах, оскільки здебільшого орієнтований на навчальну діяльність.

Тип «Громандський активіст». Яскраво виражена схильність до суспільної діяльності, від чого потерпає навчальна та науково-дослідна діяльність студента. Впевний у правильному виборі своєї професії.

Цікавиться літературою, мистецтвом та творчістю. Конформіст, проте не завжди готовий прийти на допомогу.

Тип «Аматор мистецтв». Успішність у навчанні добре, проте низький рівень зацікавленості науковою роботою. Цікавиться літературою та мистецтвом. Має розвинений естетичний смак, широке коло інтересів та ерудицію.

«Старанний тип». Свій фах обирає не дуже усвідомлено. Показники навчання високі завдяки прикладанню великих зусиль, незважаючи на незначні здібності. Нетовариський, не цікавиться мистецтвом, проте любить відвідувати кіно, концерти та дискотеки. Може пропускати навчальні заняття без поважних причин.

Тип «Середняк». Навчання відбувається за принципом «як вдасться», не докладаючи жодних зусиль, проте пишаючись цим. Основна установка в навчанні у ВУЗі – отримання диплому. При виборі професії керується спонтанністю, проте переконаний, що цінність освіти важлива. Не отримує задоволення від навчання, прагне будь-ким чином полегшувати собі навчання. Не завжди готовий підтримати та прийти на допомогу.

«Розчарований» тип. Як правило, це здібний студент, без мотивації до навчання та інтересу до обраної спеціальності. Водночас ц нього прсиує чітка установка на закінчення вишу та отримання вищої освіти. Прагне самостверджуватися через хобі, мистецтво чи спорт.

Тип «Ледар» навчається з невеликими успіхами, проте цілком задоволений собою. Щодо професійного покликання, то зовсім ним не цікавиться, у суспільній роботі участі також не бере. Однокурсники ставляться до нього з байдужістю та відсутністю зацікавлення. Коло інтересів замикається на сфері дозвілля. Часто може ініціювати втечі з навчальних занять.

«Творчий» тип. Йому властивий творчий піхід до будт-якої справи: навчання, громадська дільність, дозвілля. Проте заняття, де вимагається посидючість, акуратність та виконавча дисципліна його не захоплюють. Вчиться «нерівно», поділяючи навчальні предмети на «цікаві» та «нецікаві». Схильний до втеч із пар.

«Богемний» тип. Зазвичай, ними є студенти престижних факультетів. Характеризується пітерським тенденціями, зневажливим ставленням до інших. Прагне вирізнятися і демонструвати свою унікальність. Намагається різними способами привертати увагу [23].

Звернемо увагу на типологію студентів Д. Готліба та Б. Ходкінсона, яким виокремлено наступні типи становлення в професії, а саме:

- Тип «W» (професіонали) – такі студенти сприймають навчання та ставляться до нього, к до інструменту підготовки до майбутньої професії. Виконують тільки на їхню думку потрібні завдання. Основна мета навчання – отримання професійної підготовик та освіти.
- Тип «X» (нонконформісти). Орієнтовані на поглиблене отримання знань, хараткеризуютьс япізнавальним інтересом. Для них навчальний заклад – це місце задоволення їхніх бажань до знант та цікавості до життя.
- Тип «Y» (академіки). Ці студенти схожі до типу «X», бо живуть навчальною діяльністю, проте не ігнорують інші форми суспільного життя. Вони прагнуть отримувати високі бали.
- Тип «Z» (студентські діячі). Цей тип студентів здебільшого орієнтований на громадське життя та суспільну діяльність, аніж навчання. [15].

На думку Е.Ф. Зеєр можна викореммити наступні типи студентів за напрямком професійної спрямованості:

- I тип – студенти з позитивною професійною спрямованістю, що відображає відповідність особистості обраній професії і представле звязок між домінуючими мотивами і змістом професійної дільності.
- II тип – студенти, що не визначилися у своєму виборі професії.для них допустимий компроміс між невизначністю іноді негативним

ставленням до професії та навчанням у ВУЗі та перспективою подальшої роботи у цій професії.

- III тип – студенти з негативним ставленням до професії. Мотивація їх вибору обмовлена суспільними цінностями вищої освіти, тому вони мають незначне уявлення про свою професію. Основний мотив полягає не стільки в дільності, скільки в обставинах пов'язаних з нею [10].

За результати наукових досліджень А. Реан довів, що максимальне задоволення від навчальної діяльності та ораної професії спостерігається у студентів першого курсу і відповідно знижується з кожним курсом. Проте незважаючи на це, ставлення до самої професії у студентів навпаки зростає.

Як зазначає Н.І. Крилов, у більшості студентів інтерес до змістовної сторони професії, як ведучий мотив вибору, має менший вплив, аніж мотив набуття матеріальної незалежності.

Часто студенти, у яких неформоване уявлення про майбутню професію ближче до закінчення ВУЗу страчають мотивацію працювати в обраній професії за спеціальністю (перший курс – 98%, другий курс – 89%, третій курс – 62%) [18].

Можна зазначити, що вивчення індивідуально-психологічних властивостей та типологій студентів є ефективною складовою побудови та організації навчального процесу у виші із урахуванням тих змін, яких зазнає студентський колектив. Проте варто пам'ятати, що лише завдяки викладачу студент може стати суб'єктом діяльності, в основі якої лежить самоствердження, самовиховання та самовдосконалення.

1.3. Особистісні та професійні якості студента-психолога

Сформованість професійних та особистісних якостей в діяльності психолога є важливим чинником її ефективності. Вибір професії однозначно має значний вплив на формування особистості студента, а його індивідуальні особливості відображаються у конкретному напрямі, що обирає студент після закінчення вишу у формі спеціалізації.

У випадку студентів –психологів, то сформованість певних якостей допоможе пошуку та можливості займатися науковою діяльністю, іншим-викладанням або ж практичною діяльністю, що пов'язана з психоконсультаванням чи психотерапією.

Кожен студент, що здобуває професію психолога, перш за все, характеризується особливим поглядом на світ та сприйняттям процесів, що відбуваються в ньому, аналізом різних життєвих ситуацій, вчинків, людей та їх стосунків.

Особистісні якості студента-психолога є важливим базисом його успішності у ВУЗі та подальшій професійній діяльності.

Особистісні якості студента – психолога складають важливий фундамент його успішності у ВУЗі та й у подальшій професійній діяльності. Для студента –психолога характерно пересікання особистого та професійного життя, включення переживань і постійний пошук та рефлексії усіх подій та ситуацій, як професійного, так і поза професійного життя.

Для психолога внутрішній світ іншої людини є таємничим, проте постійно викликає потребу до його пізнання та розуміння. Тому для виконання такого завдання психологам важливо дбати про розвиток таких якостей, як терплячість, поблажливість, толерантність та розуміння різних, нестандартних форм думок, переживань та поведінки.

Якщо особа усвідомлює, що її суб'єктивний світ та світ об'єктивної реальності відрізняються, то вона усвідомлює, що люди мають купу відмінностей, і відповідно, якщо в свідомості студента-психолога є розуміння браку знань про суб'єктивний світ інших людей і причини їх поведінки, то така особа має шанс стати психологом.

Дружиніна В.Н. вважає, що психолог-практик на відміну від психолога-дослідника є особистістю, що здатна успішно адаптуватися до соціального середовища. Він успішно оцінює оточуючу дійсність і знає, що варто в ній змінити.

Важливим для психолога є наявність високого рівня інтелекту. Ще результати чималої кількості досліджень Ларошфуко зазначав, що чим розумніша людина, тим більше відмінностей між людьми вона помічає, бо для пересічної людини – усі однакові. Результати чималої кількості досліджень виокремили особистісні характеристик успішного психолога.

Так, Р.Кеттел наводив перелік особистісних якостей, що вірізняють психологів-досвідників від психологів-практиків. На основі 16-факторного особистісного опитувальника мав змогу побудувати «професійні портрети», де вказано залежність професійної діяльності від особистісних якостей. Ця залежність демонструється наступним чином:

- для психолога-практика:

$$\text{Ефективність} = 0,72A + 0,29B + 0,29H + 0,29N.$$

- для психолога-дослідника:

$$\text{Ефективність} = 0,31A + 0,78B + 0,47N$$

Де А- готовність до контактів; N –вміння підтримувати контакт; B – загальна інтелектуальність; H – ненаситність контактами з іншими людьми [12].

Для психолога-практика цінним є спілкування з людьми, він обожнює контакти, завжди має потребу у спілкуванні, що є важливими чинниками його успіху.

Психологи-дослідники не є прихильниками інтенсивного спілкування і тому воно менше впливає на його професійну діяльність..

Проте «загальна інтелектуальність» залишається важливою у двох випадках.

Загалом, для представників ,я к і практичної дільності у психології, так і наукової, важливими є соціально-комунікативні навички, оскільки у більшості випадків у психології важливою є взаємодія на різних рівнях та з різними особами.

Н.А. Амінова та М.В. Молоканов зазначають що длз психолога з практичною орієнтацією важливими є:

- виражена готовність до контактів;
- загальна інтелектуальність;
- вміння підтримувати контакти, тобто стресостійкість в процесі спілкування;
- вміння контролювати свою поведінку, тобто зберігати емоційний самоконтроль в процесі спілкування;
- атракція (привабливість);
- емоційна заразність;
- емпатія;
- опора на себе у прийнятті рішень [14].

До цього переліку Т.А. Вернева додає ввічливість, доброзичливість, відповідальність оптимізм, організованість, допитливість, спостережливість, наполегливість, терплячість, привабливість, товариськість, уважність, самовладання, тактовність, чуйність, альтруїстичність, ввічливість, гуманність, об'єктивність, інтелігентність, динамічність, гнучкість поведінки, високий рівень соціального інтелекту, рефлексія, сенситивність, вміння слухати, креативність, хороше володіння невербальними засобами спілкування, відкритість, невимушеність, природність і щирість в емоційних проявах, стресостійкість, емоційна стабільність та самоконтроль.

Безперечно, комунікативні здібності мають чи не найголовніше значення в структурі професійних якостей особистості майбутнього психолога. Також вміння впливати на інших, співпрацювати з ними, розуміти їх та відчувати (володіння інтуїцією) мають значний вплив для успішного професійного навчання, а згодом професійної діяльності психолога

У психологічній літературі часто сукупність комунікативних якостей називають «талантом спілкування» і виокремлюють у ньому п'ять блоків:

1. перший блок – здатність до правильного і повного сприйняття об'єкта, спостережливість та швидка орієнтація;

2. другий блок – розуміння внутрішніх особливостей об'єкта, проникнення у внутрішній світ, розширення психологічної інтуїції, розуміння внутрішніх особливостей об'єкта; гуманістична спрямованість та загальна ерудованість
3. третій блок – здатність до емпатійних переживань, прояву доброти, поваги до людини;
4. четвертий блок – здатність до самоаналізу, інтересу до власної особистості та особистості інших;
5. п'ятий блок – здатність до самоконтролю, вміння бути зосередженим, уважним, встановлювати контакт, викликати довіру, володіти почуттям гумору [33].

Загальне ставлення до життя та діяльності транслюється у психолога через сформованість таких якостей, як відповідальність, організованість, оптимізм, допитливість, відкритість, спостережливість, критичність, самостійність суджень, гнучкість, креативність та рефлексивність.

Важливим для психолога є сформованість адекватної самооцінки, розуміння власної індивідуальності, сильних та слабких сторін, усвідомлення рівня компетентності-некомпетентності. Необхідно також розуміти шляхи та способи компенсації власних особистісних недоліків.

Однозначно психолог, у якого у психологічному профілі домінують товариськість, сніпливість, розважливність та загальна інтелектуальна обдарованість може досягнути більшого успіху у професійній діяльності.

Також важливо наголосити на значущості соціального інтелекту у структурі рис професійної діяльності психолога. Соціальний інтелект включає в себе когнітивний, емоційний та комунікативно-організаційний компонент.

Когнітивний компонент структури містить соціальні знання (знання спеціальних правил поведінки), соціальну пам'ять (пам'ять на імена і обличчя), соціальне мислення (визначення почуттів, визначення настрою, рефлексія вчинків інших людей), соціальне прогнозування (формулювання

планів власних дій та рефлексія власного розвитку) та соціальну перцепцію (уміння слухати співрозмовника та уміння розуміти мову жестів).

Емоційний компонент соціального інтелекту включає соціальну чутливість (емоційна виразність та емпатія) та здатність до саморегуляції (самоконтроль та емоційна стійкість).

Комунікативно – організаційний компонент соціального інтелекту містить соціальну адаптивність (відкритість у стосунках з оточуючими, вміння переконувати інших) та соціальну взаємодію (здатність і готовність працювати спільно, здатність до колективної взаємодії).

Завдяки розвитку когнітивного компонент соціального інтелекту відбувається успішна еадлізаці такого напрямку, як психодіагностика. Тому така особливість носить назву когнітивний стиль.

Розвиток емоційного компоненту соціального інтелекту сприяє успішному наданню психологічної допомоги клієнтам та членам їхніх сімей. Тому така особливість носить назву емоційний стиль.

Комунікативно–організаційний компонент сприяє формуванню комунікативного стилю.

Гармонійне поєднання усіх компонентів сприяє успішності діяльності психолога.

Гармонійне поєднання усіх трьох компонентів з досить високим рівнем їх розвитку сприяє успішності у всіх видах професійної діяльності психолога. Така стильова особливість називається гармонійним стилем.

Для успішного становлення студента-психолога як майбутнього професіонала важлими залишається вдосконалення особистісних костей та саморозвиток і самовдосконалення особистості загалом.

Основними чинниками, що забезпечують ефективність діяльності психолога є комунікабельність, що виявляється в готовності до контактів, спостережливості, товариськості, проникливості, мовній грамотності.ю сенситивності, володіння навичками невербальної комунікації, вміння слухати, емоційна заразливість, емпатія, розвинена рефлексія; привабливість

(ввічливість, уважність, гуманність, інтелігентність, щирість, коректність, невимушеність, чарівність, відкритість, оптимізм, чуйність, порядність, тактовність, терплячість, гумор); адаптивність (динамічність, гнукість поведінки, дисциплінованість, ініціативність, наполегливість, креативність, контактність, сміливість, самостійність, організованість, активність, працездатність, самоконтроль, стресостійкість, контактність, цілеспрямованість, емоційна стабільність); інтелектуальність (аналітичний склад розуму, загальна і соціальна інтелектуальність, компетентність, допиливість, ерудованість).

Сукупність сформованості цих якостей безперечно є шляхом до успішної професіоналізації психолога, як в напрямку практичної, так і наукової діяльності.

Висновки до Розділу 1

Студентський вік характеризується здобуттям знань, прагненням отримати освіту, високим рівнем пізнавальної та соціальної активності, гармонійним поєднанням соціальної та інтелектуальної зрілості. Цей період є сенситивним для реалізації особистісного потенціалу у різних сферах життєдіяльності і активною спрямованістю на здобуття фаху.

Цей віковий період характеризується аксіологічною переорієнтацією: усвідомленістю, розумінням сенсів та мотивів поведінки, формуванням відповідальності, цілеспрямованості, самостійності, почуття обов'язку та наполегливості.

Для студентського віку характерним є формування самооцінки, самоповаги та самоприйняття, стійкого уявлення про себе та навколишній світ, власне оточення.

Специфіка формування особистості студента пов'язана із засвоєнням різноманітних соціальних ролей, набуттям права вибору, юридичної та економічної відповідальності, можливості включення у рівні види соціальної активності, набуття освіти та здобуття фаху.

Головними сферами життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання та самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне і фізичне самовдосконалення.

У період студентства особистість формує свої професійні, світоглядні та громадянські якості, професійні здібності, стабілізує рси характеру та активно розвиває інтелект, активно спрямована на розвиок та зміну мотивації та ціннісних орієнтацій, а також формування соціальних цінностей у зв'язку із професіоналізацією.

Загалом особистісне становлення у студентському віці відбувається у напрямку розвитку нових здібностей, набуття досвіду, стабізації психічних процесів, розвитку почуття відповідальності та обов'язку, професійного самовизначення, готовність до виконання професійних обов'язків. бистість

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ПСИХОЛОГА

2.1. Складання програми емпіричного дослідження

З метою визначення особистісних характеристик осіб на даному віковому етапі проведено емпіричне дослідження, яке дало змогу виявити основні тенденції у розвитку певних сфер особистост студента – психолога.

У дослідженні брало участь 60 студентів, серед яких 30 дівчат і 30 хлопців). Вік досліджуваних – 18-21 років.

Вибірку представили студентаи психологи двох ВУЗів: Львівського державного університету внутрішніх справ та НУ «Львівська політехніка»

Дослідження проводилося з використанням наступних психодіагностичних методик:

- опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи;
- особистісний опитувальник А. Т. Джерсайлда;
- методика діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості С. С. Бубнова [21].

Результати методик опрацьовувалися як кількісно, так і якісно. Кількісні результати за кожною із методик подано у вигляді графіків, таблиць та діаграм.

2.2. Обґрунтування вибору методик та інтерпретація результатів дослідження

2.2.1. Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи

Опитувальник дає змогу визначити рівень особистісної зрілості, що дає змогу будувати продуктивну консультаційну роботу, враховуючи особливості людини та рівень її зрілості.

Особистісна зрілість являється процесом внутрішньоособистісної трансформації, джерелом якої є потреба особистості у само актуалізації та набутті ідентичності. Конструктивність процесу забезпечується послідовністю особистості, а продуктивність- її оптимальним рівнем довіри

до себе. Результатом трансформації, змістом особистісної зрілості є відповідальна побудова людиною власної концепції життя згідно з моральними принципами та особистою місією [21; 241].

Рисами пропріуму зрілої особистості виступають:

Синергічність як здатність до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння взаємозв'язку суперечностей.

Автономність виявляється у вмінні довіряти власним судженням та діяти відповідно до них, наявність власної, незалежної від оточення системи цінностей.

Контактність характеризує здатність до швидкого встановлення глибоких контактів з людьми.

Самоприйняття – безоцінково позитивне ставлення до себе, незважаючи на явні недоліки.

Креативність – здатність до загостреного сприймання дисгармонії, творча спрямованість.

Децентрація – здатність розглядати явища з різних ракурсів, розуміння і прийняття того, що інші люди можуть сприймати щось по-іншому, уміння відтворювати точку зору іншого.

Толерантність – терпимість до різних думок, неупереджене ставлення до людей та подій.

Відповідальність – визнання себе автором певного вчинку і прийняття на себе його наслідків.

Глибинність переживань – це досвід різноманітних переживань: відчуття гармонії зі світом, здатність до вершинних «плато-переживань», які змінюють ставлення до світу.

«Життєва філософія» - це усвідомлення людиною власної реальності в контексті навколишнього у пошуку сенсу життя. Основними характеристиками життєвої філософії є життєва позиція, життєві принципи та життєве кредо [21].

Даний опитувальник містить 85 тверджень. В даному ньому пропонується перелік рис особистості, здібностей, ставлень до різних життєвих ситуацій. На кожне із тверджень треба відповідати «так» або «ні».

Опрацювання результатів проводиться за підрахунком балів за кожним чинником. Сирі бали переводять у стени. Аналіз профілю зрілої особистості здійснюють через наявність рис, що входять до пропріуму зрілої особистості, та реалізованість рис, що входять до пропріуму зрілої особистості. Наявними вважають ті риси, показник яких коливається від 5 до 7 стен. Риси, що реалізуються мають показник від 8-10 стенів.

Рівень особистісної зрілості може мати наступні показники:

- високий – наявними є не менше 80% рис, такими що реалізують не менше 50 %, серед них є усі або деякі з таких рис, як «Відповідальність», «Децентрація», «Глибинність переживань», «Життєва філософія», «Толерантність»;
- необхідний – наявними є 40-70% пропріуму. Серед них є такі, що реалізуються «Відповідальність», «Децентрація», «Глибинність переживань», «Життєва філософія», «Толерантність»;
- критичний – наявними є 30% і менше, незалежно чи є з них реалізовані.

Згідно кількісного аналізу результатів емпіричного дослідження отримано наступні показники за кожної із характеристик (Див. Додаток 1).

Процентне співвідношення та середні показники характеристик дають підставу робити висновок, що особи віком 18-21 років знаходяться на критичному рівні особистісної зрілості, точніше можна робити висновок про те, що вона у них практично відсутня.

Ці висновки ми можемо робити, виходячи з аналізу основних характеристик зрілості особистості студента -психолога. Оскільки в зоні наявних рис знаходяться тільки такі риси, як «Відповідальність», «Глибина переживань» та «Контактність». Відповідно сукупність та кількість цих рис не дають на змогу твердити про особистісну зрілість особистості. Тим паче, що у серед реалізованості рис відсутня жодна із характеристик зрілої

особистості. Найнижчі середні показники спостерігаються за такими рисами, як «Толерантність» (3,5) та «Креативність» (3,3).

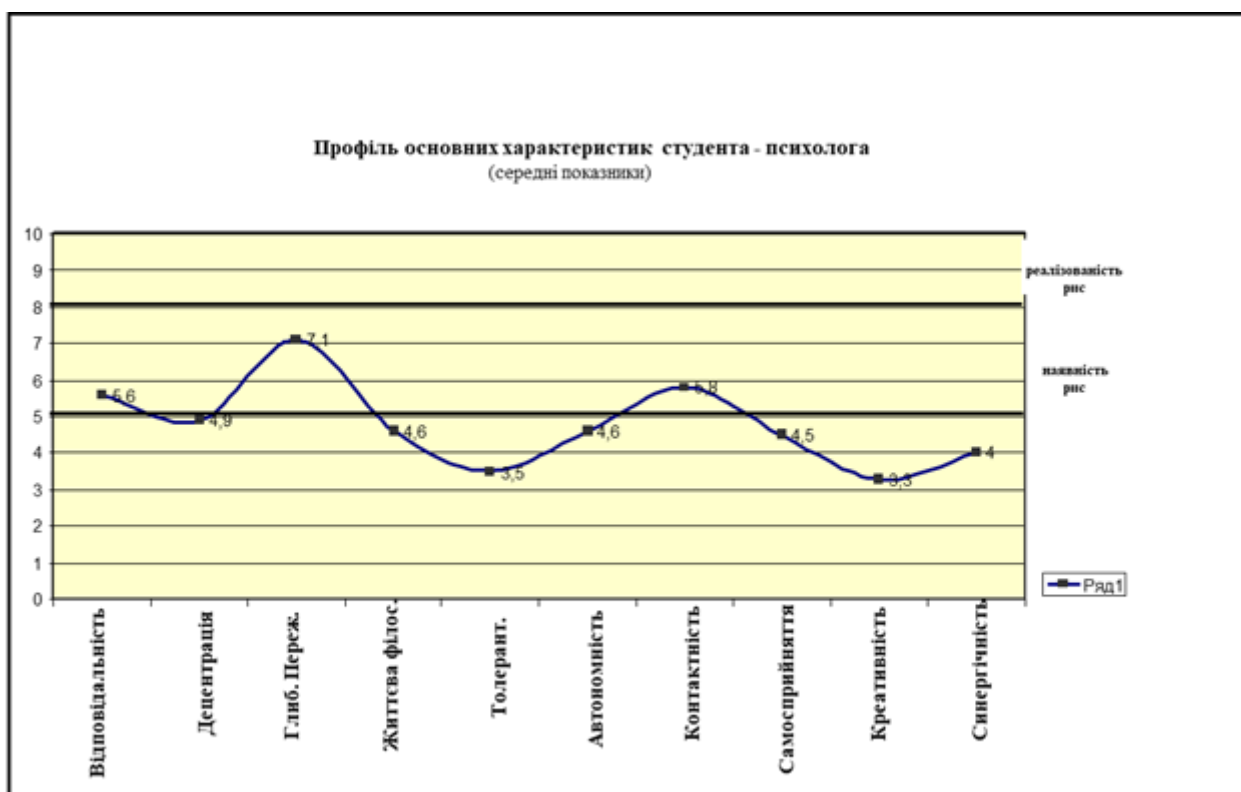

Рис. 2.1. Профіль особистісної зрілості студента-психолога

Загалом можна робити висновок щодо браку належного рівня сформованості таких рис, як «Децентрація», «Глибинність переживань», «Життєва філософія», «Толерантність», оскільки тільки при їхньому належному рівні сформованості можна говорити про зрілість особистості.

Під час аналізу основних параметрів зрілої особистості було проведеної порівняльний аналіз середніх показників за кожною характеристикою особистісної зрілості у чоловіків та жінок. Відповідно до цих показників було побудовано профілі особистісної зрілості студента психолога (Див. Рисунок 2.2.)

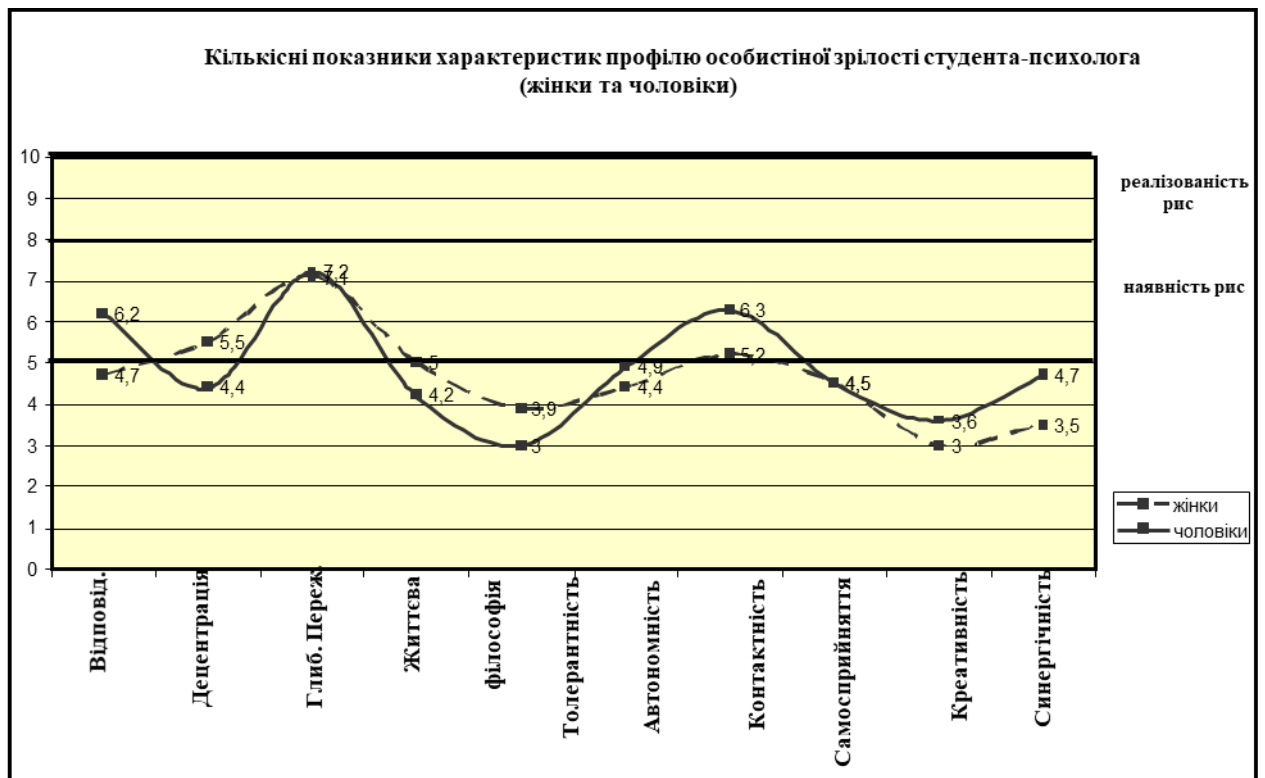

Рис. 2. 2. Профілі особистісної зрілості студента-психолога (чоловіки-жінки)

Щодо профілю особистісної зрілості чоловіків, то для них характерні такі риси, що знаходяться в зоні наявних рис, а саме «Відповідальність», «Глибинність переживань», «Автономність», «Контактність». Хоча наявність цих рис все одно не дає змоги говорити навіть про необхідний рівень особистісної зрілості. Оскільки в зоні реалізованості рис немає жодної характеристики.

Існують певні відмінності у профілі особистісної зрілості жінок, оскільки в них домінують такі характеристики, як «Глибинність переживань», «Децентрація», «Життєва філософія», «Контактність».

Ці показники все одно свідчать про критичний рівень особистісної зрілості. Як і в представників чоловічої статі, в жінок немає жодної риси, що знаходилася б у зоні реалізованих рис.

Найбільша наближеність в середніх показниках спостерігається за такими рисами, як «Глибина переживань» та «Самоприйняття». Суттєві розбіжності спостерігаються в таких рисах, як «Відповідальність»,

«Децентрація», «Толерантність», «Креативність», «Синергічність» (Див. Рис 2).

Отже, критичний рівень особистісної зрілості в досліджуваних свідчить про не сформованість життєвої позиції особистості, відсутності цілісного сприйняття світу та розуміння процесів, що відбуваються в ньому, не сформованість прийняття та розуміння інших, відсутність стійкої системи цінностей та власних переконань, також властиве упереджене ставлення до подій та людей, відсутність бажання самореалізації.

2.2.2. Особистісний опитувальник А. Т. Джерсайлд

Особистісний опитувальник А. Т. Джерсайлд має на меті оцінити такі якості особистості, які в житті виражені як більш-менш стійкі внутрішні стани, що впливають на ставлення до себе, інших людей, до власної роботи і життя в цілому [21; 320].

Методика містить твердження, що відібрані з типових, повсякденних думок людей. Потрібно уважно почитати кожну з думок. Кожне твердження слід розглядати як самостійне, незалежне від інших. Слід зазначити, чи відображає це твердження проблему, із якою в повсякденному житті вам доводилося мати справу.

Методика містить 36 тверджень. Всі вони згруповані навколо 9 станів особистості. Кожному стану відповідає 4 твердження з методики. Максимальна оцінка ступеня вираженості тієї чи іншої якості або стану дорівнює 8 балів, а мінімальна – 0 балів.

Дана методика дає можливість оцінити міру вираженості наступних якостей та станів особистості:

- самотність;
- втрата сенсу існування;
- свобода вибору;
- статевий конфлікт;
- ворожий настрій;

- розбіжність між реальним та ідеальним «Я»;
- свобода волі;
- безнадійність;
- почуття неприкаяності.

Ступінь вираження якостей та станів оцінюється за наступною шкалою:

7-8 балів – надмірно виражена якість або стан;

5-6 балів – сильно виражена якість або стан;

3-4 бали – помірно виражена якість або стан;

0- 2 бали – слабо виражена якість або стан.

Результати опрацювання відповідей досліджуваних дали змогу зробити наступні висновки щодо ступеня вираженості певних якостей та станів (Див. Рис. 3).

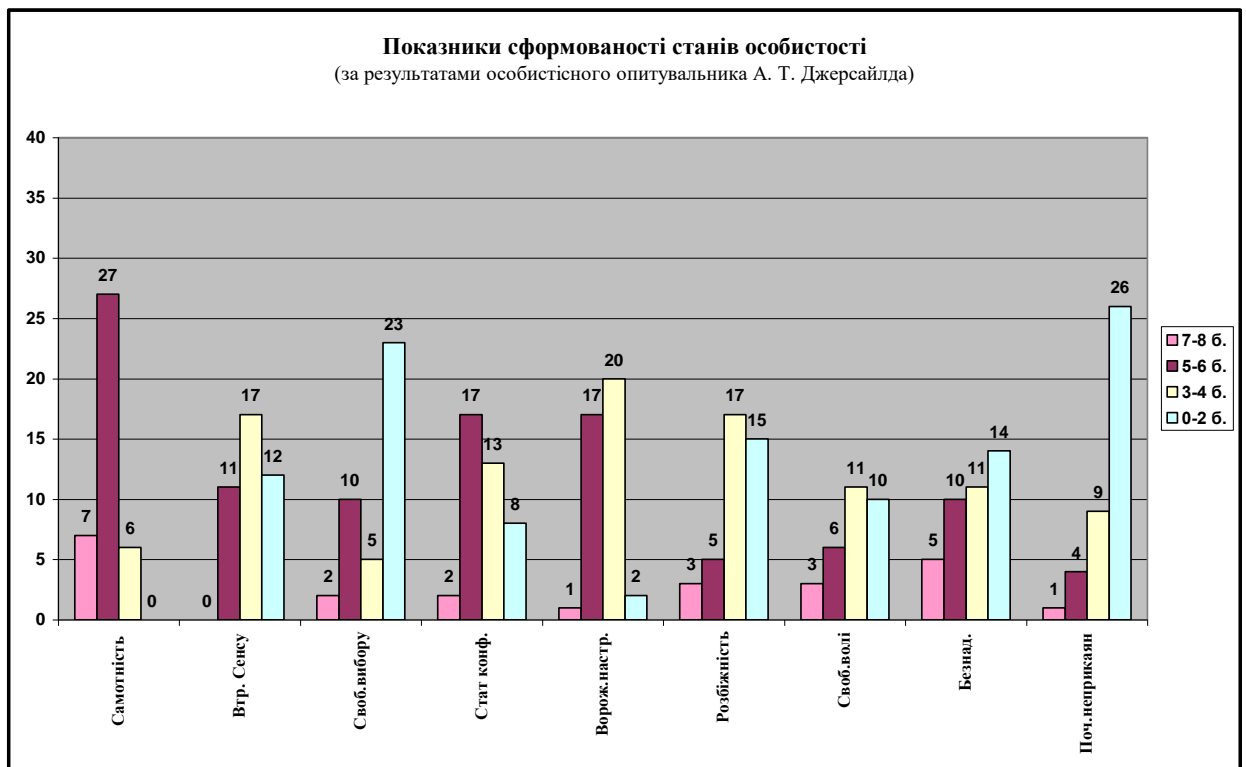

Рис. 2.3. Якості та стани особистості

Можна зробити наступні висновки щодо переважання певних якостей та станів:

Самотність

17,5% – надмірно виражений стан;
67,5% – сильно виражений стан;
15% – помірно виражений стан;
0% – слабо виражений стан.

Втрата сенсу існування

0% – надмірно виражений стан;
27,5% – сильно виражений стан;
42,5% – помірно виражений стан;
30% – слабо виражений стан.

Свобода вибору

5% – надмірно виражений стан;
25% – сильно виражений стан;
12,5% – помірно виражений стан;
57,5% – слабо виражений стан.

Статевий конфлікт

5% – надмірно виражений стан;
42,5% – сильно виражений стан;
32,5% – помірно виражений стан;
20% – слабо виражений стан.

Ворожий настрій

2,5% – надмірно виражений стан;
42,5% – сильно виражений стан;
50% – помірно виражений стан;
5% – слабо виражений стан.

Розбіжність між реальним та ідеальним «Я»

7,5% – надмірно виражений стан;
12,5% – сильно виражений стан;
42,5% – помірно виражений стан;
37,5% – слабо виражений стан.

Свобода волі

7,5% – надмірно виражений стан;
15% – сильно виражений стан;
27,5% – помірно виражений стан;
25% – слабо виражений стан.

Безнадійність

12,5% – надмірно виражений стан;
2,5% – сильно виражений стан;
27,5% – помірно виражений стан;
55% – слабо виражений стан.

Почуття неприкаяності

2,5% – надмірно виражений стан;
10% – сильно виражений стан;
22,5% – помірно виражений стан;
65% – слабо виражений стан.

За результатами дослідження за особистісним опитувальником, можна твердити, що надмірно та сильно вираженими в більше як половини осіб із вибірки являється такий стан, як самотність.

Слабо вираженими в більше як половини осіб з вибірки є такі стани, як безнадійність, свобода вибору та почуття неприкаяності. Більшість осіб знаходяться в межах оптимуму щодо ступеню вираження цих станів, хоча в багатьох домінують розчарування у житті, відчуття безнадії та розпачу, що ймовірно, варто пов'язати з особливостями розвитку та формування особистості у період студентства.

Цікавим залишається той факт, що більшість досліджуваних, будучи включеними у систему міжособистісних стосунків у студентському середовищі відчувають себе самотніми. Цей факт може бути пов'язаний із відсутністю тісного та живого спілкування між студентами у зв'язку із переважанням дистанційного навчання останні два роки.

Розподіл середніх показників самотності має суттєві відмінності серед чоловіків та жінок (див. Рис. 4).

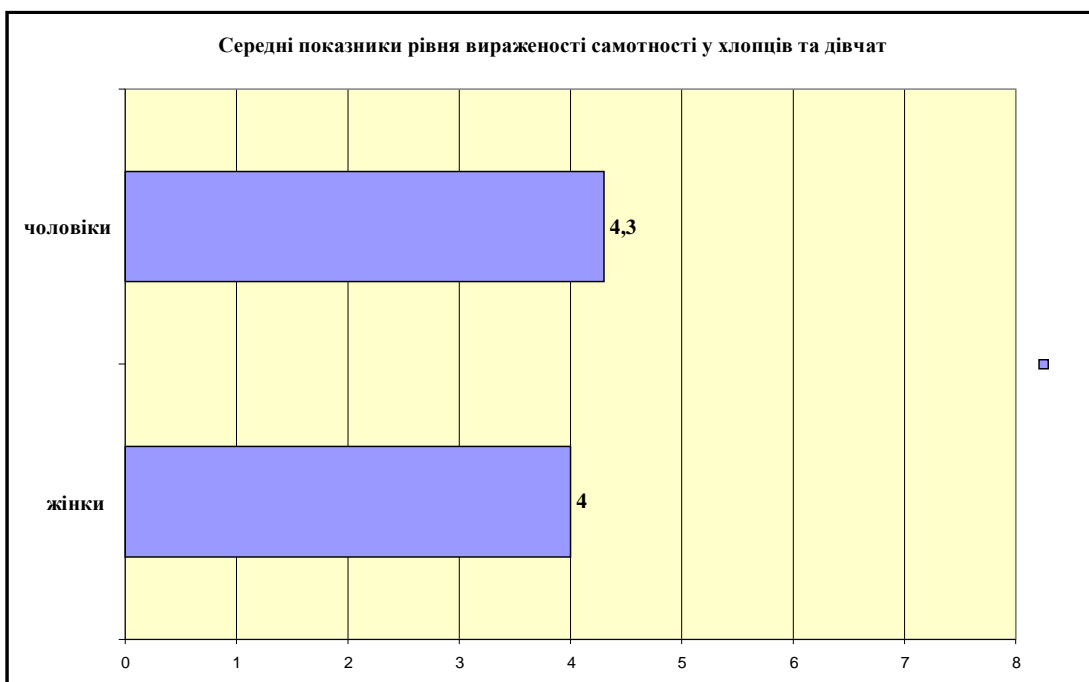

Рис 2.4. Ступінь вираження самотності

Варто зазначити, що деякі із станів потребують корекції для успішного розвитку функціонування гармонійної особистості на цьому віковому етапі. Оскільки перехід деяких рис у зону сильного або надмірного вираження можна стати однією з причин появи таких криз, як кризи спустошеності, кризи безперспективності, кризи значущих стосунків, кризи особистісної автономії, кризи самореалізації.

2.2.3. Методика діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості С. С. Бубнова

Методика на визначення реалізації ціннісних орієнтацій особистості в реальних умовах життєдіяльності. Методика складається із 66 запитань. Варіанти відповіді на питання «так» або «ні». Ступінь виразності кожної з поліструктурних ціннісних орієнтацій підраховується за відповідним ключем. За результатами опрацювання даних будується графічний профіль, що відображає міру вираження кожної цінності.

Перелік основних цінностей виглядає наступним чином:

- приємне проведення часу, відпочинок;
- матеріальне благополуччя;

- пошук і насолода прекрасним;
- допомога і милосердя до інших людей;
- любов;
- пізнання нового в світі, природі, людині;
- високий соціальний статус та управління людьми;
- визнання і повага у людей та вплив на оточення;
- соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві;
- спілкування;
- здоров'я.

Ієрархія вищезгаданих цінностей у даної вибірки виглядає наступним чином (Див. Рис. 2.5)

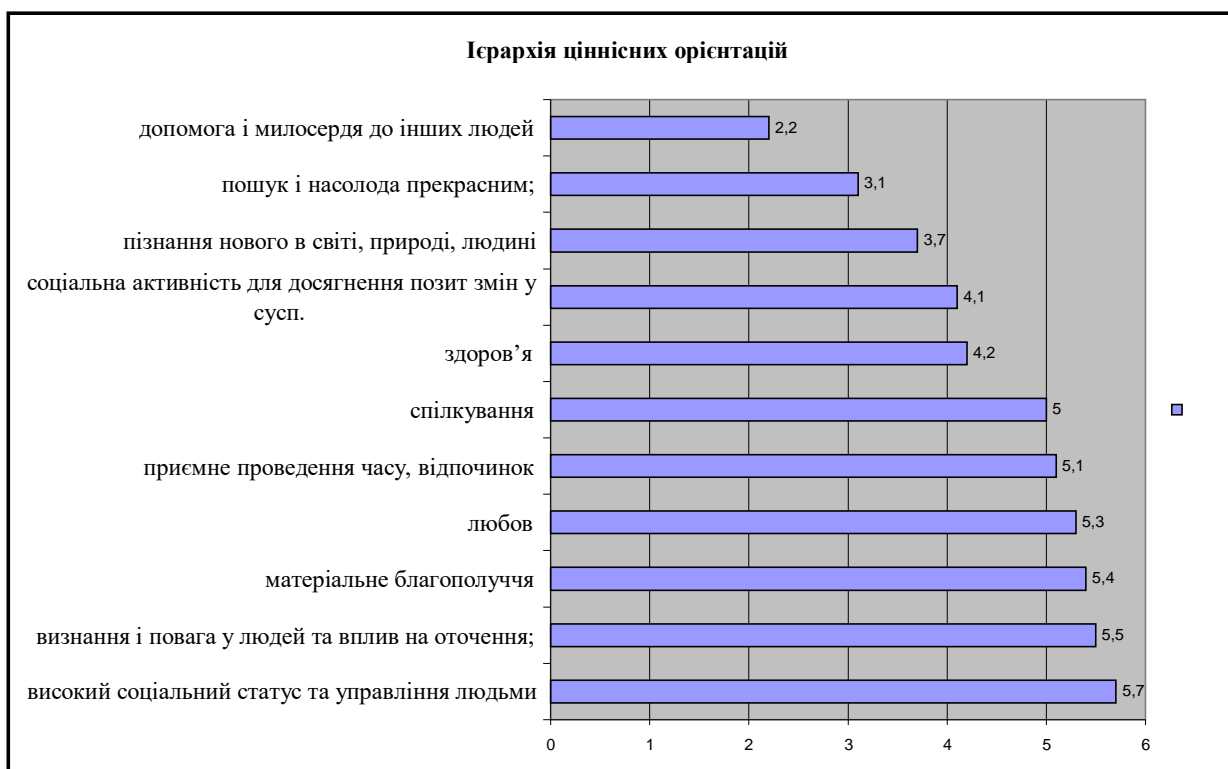

Рис. 2.5. Ієрархія цінностей у студентів -психологів

Ранжування результатів дало змогу виявити структуру ієрархії ціннісних орієнтацій в студентів.

Слід зазначити, що найважливішими цінностями являються, як «високий соціальний статус та управління людьми», «визнання і повага у

людей та вплив на оточення» та «матеріальне благополуччя», тобто цінності, що пов'язані із соціальною значимістю особи, завоюванням її належного місця в соціумі і в системі міжособистісних зв'язків.

Несуттєвим за своїм місцем в ієрархічній структурі цінностей виявилися «пошук і насолода прекрасним» та «допомога і милосердя до інших людей». Це свідчить, що люди в такому віці залишаються достатнього зосередженні на своїй суспільній зреалізованості і дедалі менше часу витрачають на власний саморозвиток, допомогу іншим та пізнання світу.

Такі здавалося б «вічні» цінності, як «любов» та «здоров'я» займають далеко не найвищі позиції в ієрархії цінностей, принаймні цікавий залишається факт вищої позиції в ієрархії «матеріального благополуччя» над здавалося б беззаперечними цінностями.

Цей факт може бути підтвердженням появи кризи в даному віці, яка торкає ціннісно-смыслову сферу особистості і визначає соціальну спрямованість особистості.

Висновки до Розділу 2

За результатами емпіричного дослідження виявлено дещо критичний рівень особистісної зрілості у студентів-психологів, точніше можна робити висновок про те, що вона у них практично відсутня, оскільки в зоні наявних рис знаходяться тільки такі риси, як «Відповідальність», «Глибина переживань» та «Контактність».

Критичний рівень особистісної зрілості в досліджуваних свідчить про не сформованість життєвої позиції особистості, відсутності цілісного сприйняття світу та розуміння процесів, що відбуваються в ньому, не сформованість прийняття та розуміння інших, відсутність стійкої системи цінностей та власних переконань, також властиве упереджене ставлення до подій та людей, відсутність бажання самореалізації.

Варто зазначити про високі показники вираженості самотності.

У системі цінностей студентів перші позиції займають «високий соціальний статус та управління людьми», «визнання і повага у людей та вплив на оточення» та «матеріальне благополуччя», тобто цінності, що пов'язані із соціальною значимістю, завоюванням її належного місця в соціумі та в системі міжособистісних зв'язків.

Низькі позиції в ієрархічній структурі цінностей зайняли «пошук і насолода прекрасним» та «допомога і милосердя до інших людей». Це свідчить, що люди в такому віці залишаються достатнього зосередженні на своїй суспільній зреалізованості і дедалі менше часу витрачають на власний саморозвиток, допомогу інших та пізнання світу.

Такі цінності, як «любов» та «здоров'я» займають далеко не найвищі позиції в ієрархії цінностей, принаймні цікавий залишається факт вищого рангового місця «матеріального благополуччя» над здавалося б беззаперечними цінностями.

Тому, можна робити висновок про домінування у становленні особистості студента соціокультурних та соціальних факторів, що суттєво впливають на її мотиваційну сферу та систему ціннісних орієнтацій.

Вони в свою чергу спричиняють до появи кризових станів та психологічних якостей, що є загрозою для розвитку гармонійної, реалізованої та успішної особи на даному віковому етапі.

ВИСНОВКИ

За результатами теоретичного та емпіричного дослідження можна зробити наступні висновки:

Для студентського віку характерна орієнтація на здобуття знань та освіти, високий рівень соціальної активності, гармонійне поєднання соціальної та інтелектуальної зрілості.

. На цьому етапі людина активно реалізує свій особистісний потенціал у різних сферах життєдіяльності, насамперед відбувається професійне навчання та здобуття фаху.

Специфіка формування особистості студента пов'язана із засвоєнням різноманітних соціальних ролей, набуттям права вибору, юридичної та економічної відповідальності, можливості включення у рівні види соціальної активності, набуття освіти та здобуття фаху.

В цьому віці особа є статево зрілою, в неї розвинуті розумові здібності та інтереси, сформована система цінностей (світогляд, життєва позиція), цілісний Я-образ, готовність до самовдосконалення та професійні наміри.

Головними сферами життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання та самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне і фізичне самовдосконалення.

У період студентства особистість формує свої професійні, світоглядні та громадянські якості, професійні здібності, стабілізує риси характеру та активно розвиває інтелект, активно спрямована на розвиток та зміну мотивації та ціннісних орієнтацій, а також формування соціальних цінностей у зв'язку із професіоналізацією.

Загалом особистісне становлення у студентському віці відбувається у напрямку розвитку нових здібностей, набуття досвіду, стабілізації психічних процесів, розвитку почуття відповідальності та обов'язку, професійного самовизначення, готовність до виконання професійних обов'язків. У цей

період особистість студента проходить певні етапи від адаптації до готовності професійної діяльності.

Емпіричне дослідження психологічних характеристик студентів дають можливість робити висновки про критичний рівні особистісної зрілості у студентів-психологів, точніше можна робити висновок про те, що вона у них практично відсутня, оскільки в зоні наявних рис знаходяться тільки такі риси, як «Відповідальність», «Глибина переживань» та «Контактність».

Критичний рівень особистісної зрілості в досліджуваних свідчить про не сформованість життєвої позиції особистості, відсутності цілісного сприйняття світу та розуміння процесів, що відбуваються в ньому, не сформованість прийняття та розуміння інших, відсутність стійкої системи цінностей та власних переконань, також властиве упереджене ставлення до подій та людей, відсутність бажання самореалізації.

Можна стверджувати, що надмірно та сильно вираженими в більше як половини осіб являється такий стан, як самотність.

У системі цінностей студентів перші позиції займають «високий соціальний статус та управління людьми», «визнання і повага у людей та вплив на оточення» та «матеріальне благополуччя», тобто цінності, що пов'язані із соціальною значимістю, завоюванням її належного місця в соціумі та в системі міжособистісних зв'язків.

Низькі позиції в ієрархічній структурі цінностей зайняли «пошук і насолода прекрасним» та «допомога і милосердя до інших людей». Це свідчить, що люди в такому віці залишаються достатнього зосередженні на своїй суспільній зреалізованості і дедалі менше часу витрачають на власний саморозвиток, допомогу інших та пізнання світу.

Такі цінності, як «любов» та «здоров'я» займають далеко не найвищі позиції в ієрархії цінностей, принаймні цікавий залишається факт вищого рангового місця «матеріального благополуччя» над здавалося б беззаперечними цінностями.

Тому, можна робити висновок про домінування у становленні особистості студента соціокультурних та соціальних факторів, що суттєво впливають на її мотиваційну сферу та систему ціннісних орієнтацій. Вони в свою чергу спричиняють до появи кризових станів та психологічних якостей, що є загрозою для розвитку гармонійної, реалізованої та успішної особи на даному віковому етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова Г.В. Возрастная психология. М., 1997. 389с.
2. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. М.: Наука, 1980. 245 с.
3. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. Спб.: Питер, 2001. 272с.
4. Асеев В. Г. Возрастная психология: Учеб. пособие. Иркутск, 1989. 324с.
5. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. М., 2001. – 344 с.
6. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. М., 2002. 301с.
7. Бодалев А. А. Психология о личности. М., 1988. 455 с.
8. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник /О. В. Скрипченко,Л. В. Волинська. К.: Каравела, 2007. 344 с.
9. Гамезо М. В., Герасимова В. С., Горлова Г. Г., Орлова Л. М. Возрастная психология: личность от молодости к старости. М., 1999. 505 с.
- 10.Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія. К., 2004. 229с.
- 11.Горелова Г.Г. Кризисы личности и педагогическая профессия. М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. 355с.
- 12.Дружинин В.Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие. М.: ПЕР СЭ; СПб.: Иматон-М, 2001.
- 13.Заброцький М. М. Основи вікової психології. Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2001. 112с.
- 14.Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій: Навч. посіб. Луцьк, Волинський держ. у-т ім. Л. Українки, 1997. 211с.
- 15.Зинченко В. П. Проблемы психологии развития. *Вопросы психологии*. 1991. № 4. С. 35-49.
- 16.Изард К. Э. Психология эмоций. СПб.: Питер, 2000. 897 с.
- 17.Ковалев А. Г. Психология личности. К.: Просвещение, 1970. 245 с.
- 18.Кон И. С. Постоянство и изменчивость личности. *Психологический журнал*. 2007. № 4. С. 27-38.

- 19.Крайг Г. Психология развития. Спб.: Питер, 2001. 992с.
- 20.Кулагина И. Ю., Колюцкий В. Н. Возрастная психология: полный жизненный цикл развития человека. М., 2001. 342с.
- 21.Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум. К.: Каравелла, 2009. 448с.
- 22.Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст. М.: Педагогика,1991. 223с.
- 23.Либин А. В. Дифференциальная психология. М.: Смысл, 2000. 321с.
- 24.Мерлин В. С. Структура личности: Характер, способности, самосознание: Учеб. пособие к спецкурсу. Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 1990. 217с.
- 25.Петровский А. В. Психология развивающейся личности. М.: Педагогика,1987. 875 с.
- 26.Поваренков Ю.П. Психология профессионального становления личности. Курск: КГПИ, 1991. 367с.
- 27.Практикум по возрастной психологии / Под ред. Л. А. Головей, Е. Ф. Рыбалко. Спб.: Речь, 2002. 233 с.
- 28.Психология возрастных кризисов: Хрестоматия / Сост. К. С. Сельчонок М.: АСТ, 2001. –560с.
- 29.Психология развития / Под ред. Т.Д. Марцинковской. М., 2001. 345с.
- 30.Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. М., 2004. 455 с.
- 31.Роджерс К. К науке о личности. История зарубежной психологии: Тексты. М., 1986. С. 115-176с.
- 32.Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навч. посібник. К: Академвидав, 2005. 360с.
- 33.Сознание личности в кризисном обществе / Под ред. К.А. Абульхановой и др. М.: ИП РАН, 1995. 256 с.
- 34.Столин В.В. Самосознание личности. М.: Изд-во МГУ, 1983. 336 с.
- 35.Фельдштейн Д. И. Психология развития личности в онтогенезе. М.: Педагогика, 1989. 208с.

36. Фрейджер Р., Фейдимен Д. Личность. Теории, упражнения, эксперименты. / Пер. с англ. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 178с.
37. Фейдимен Дж., Фрейджер Р. Личность и личностный рост. СПб.: ЕКСМО, 1999. 335с.
38. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. Томск, М.: Изд-во Том. ун-та; „Барс”, 1997.
39. Шаповаленко И. В. Возрастная психология. М: Гардарики, 2005. 349с.
40. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини. Ніжин: Вид. відділ НДПУ, 2001. – 239с.